

Jolanta Kostecka

Ryszard Kostecki

MODELE KSZTAŁCENIA ANIMATORÓW KULTURY W OPINIACH STUDENTÓW

Wstęp .

We współczesnej literaturze poświęconej kwestiom kultury i czasu wolnego coraz częściej pojawia się refleksja, że tradycyjny model pracy kulturalno-oświatowej nie wystarcza. Zasadniczą zmianą w sposobie funkcjonowania pracowników instytucji kultury powinno być przeświadczenie o konieczności przechodzenia z pozycji urzędnika do roli animatora życia kulturalnego środowiska.

Wydaje się, że sformułowanej wyżej opinii można nadać ogólniejsze znaczenie, a więc sytuację pracowników kultury wiązać z uniwersalnymi tendencjami i zjawiskami dotyczącymi uczestnictwa w kulturze oraz z dokonującą się modernizacją społeczną.

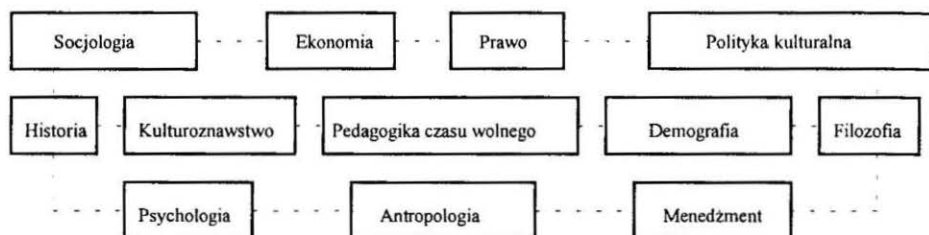
Modernizacja jest wyzwaniem dla polityki i ekonomii, ale i dla edukacji, gdyż stawia przed nią wiele nowych problemów. Nowa sytuacja, w jakiej znalazły się instytucje kultury i oświaty, a także system kształcenia pracowników kultury na poziomie wyższym zawiera w sobie wiele cech eksperymentu, wypada bowiem wkomponować w proces zmian reformy edukacji kadr dla instytucji wielokierunkowej działalności kulturalnej, tak by wykształceni specjaliści nie tylko znaleźli zatrudnienie, ale i odnieśli sukces zawodowy. Na modele kształcenia interesującej nas grupy zawodowej zasadniczy wpływ mają trzy czynniki: 1) dotychczasowe polskie doświadczenia w edukacji pracowników kultury, 2) tendencje w kształceniu specjalistów czasu wolnego w krajach gospodarki rynkowej, 3) zmiany w uczestnictwie i infrastrukturze kulturalnej w latach dziewięćdziesiątych.

Od lat siedemdziesiątych w Polsce funkcjonują trzy koncepcje kształcenia pracowników kultury na poziomie wyższym i pomaturalnym: koncepcja pedagogiczna opierająca się na szerokim programie wiedzy z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii, koncepcja teoretyczno-kulturoznawcza, akcentująca potrzebę znajomości teorii i historii kultury oraz koncepcja instrumentalna, oparta na praktycznym przygotowaniu do zawodu.

W krajach gospodarki rynkowej, gdzie liderami w zakresie formułowania teorii czasu wolnego są Niemcy, Francja i USA, uważa się, że przygotowanie do zawodu animatora powinno przebiegać interdyscyplinarnie. Kształcenie osadzone jest głównie w czterech dyscyplinach: socjologii, psychologii, pedagogice i teorii organizacji i zarządzania. Ilustruje to schemat opracowany na podstawie analiz R. Poppa (1995).

Schemat 1

Dyscypliny naukowe wchodzące w zakres pedagogiki czasu wolnego

Obecnie w krajach demokracji zachodnich często dochodzi do symbiozy między zwolennikami teorii pedagogicznych oraz tych badaczy, którzy postrzegają animatorów kultury poprzez pryzmat rozwijającego się rynku usług czasu wolnego (turystyka, terapia, rozrywka, marketing). Podstawowe dziedziny kształcenia animatorów zobrazujemy na przykładach niemieckiego i amerykańskiego systemu kształcenia.

Schemat 2

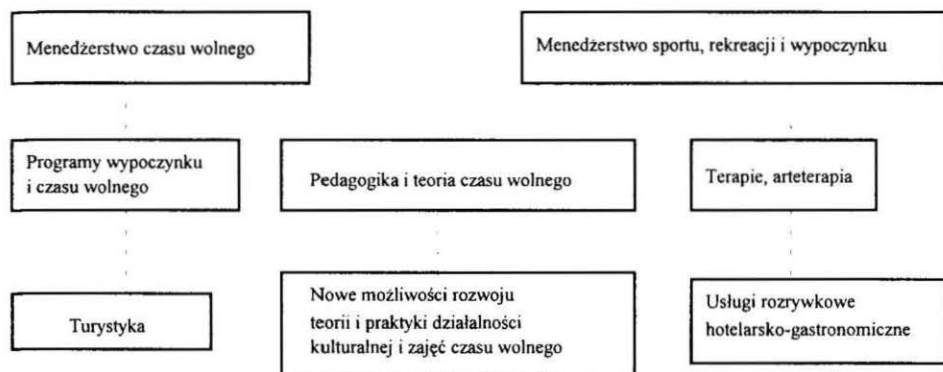
Typy specjalizacji animatorów kultury w Niemczech

1 Animator-doradca czasu wolnego	2 Pedagog-wychowawca	3 Menedżer
1) Instruktor, konsultant amatorskiej twórczości, zajęć hobbystycznych	1) Pedagog, organizator zajęć edukacyjnych	1) Specjalista ds. administracji i zarządzania instytucjami kultury
2) Instruktor, konsultant ds. mass mediów, wideo, zajęć komputerowych	2) Pedagog, pracownik socjalny, organizator zajęć dla bezrobotnych, dzieci niepełnosprawnych w rozwoju, młodzieży zagrożonej patologią	2) Właściciel prywatnej firmy związanej ze sferą usług kulturalnych
3) Instruktor ds. turystyki i sportu, specjalista ds. organizacji, stowarzyszeń i fundacji kulturalno-społecznych		

Źródło: H. W. Opaschowski, 1996.

Schemat 3

Podstawowe dziedziny kształcenia specjalistów czasu wolnego w USA

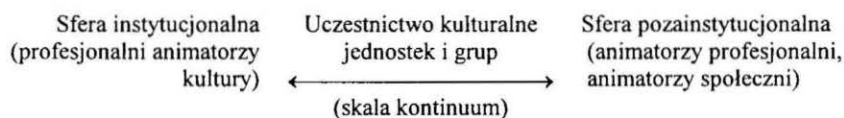
Źródło: R. Popp, 1995.

Podstawową zmianą w uczestnictwie kulturalnym Polaków jest preferowanie odbioru medialnego, a ograniczenie instytucjonalnego kontaktu z kulturą. Na początku lat dziewięćdziesiątych zlikwidowano również wiele placówek kultury, w tym 258 domów i ośrodków kultury, 899 świetlic (M. Chełmińska 1993). Funkcjonujące dziś placówki są w gestii samorządów lokalnych (biblioteki, kluby, domy i ośrodki kultury, lokalne media), władz państwowych i wojewódzkich (sale widowiskowe, galerie, biblioteki, domy i ośrodki kultury, media), prywatnych właścicieli (wypożyczalnie kaset wideo, księgarnie, galerie, media, agencje usług kulturalnych) oraz parafii (kluby dla młodzieży, punkty sprzedaży literatury religijnej, media).

Rozbudzenie inicjatyw społeczności lokalnych powoduje, że poza sferą działania instytucji kultury można liczyć na szereg przedsięwzięć mających charakter społeczny.

Sądzymy, że działanie animatora w środowisku wyznacza uczestnictwo kulturalne jednostek i grup, które — jeżeli umieścić je na skali — stanowi kontinuum oscylujące pomiędzy dwoma biegunami: sferą instytucjonalną (upowszechnianie w sensie prozelitycznym) i sferą pozainstytucjonalną (animacja społeczności lokalnej, sprzyjanie powstawaniu małych ojczyzn). Relację tę przedstawia schemat 4.

Schemat 4

Przenikanie się sfery instytucjonalnej (obejmującej wykształconych pracowników kultury) i pozainstytucjonalnej (działania społeczne) animacji kulturalnej wyznacza oprócz nowego sposobu edukacji pewne predyspozycje osobowościowe, jakimi animator kultury powinien się wyróżniać.

Prezentowane przez nas badania zawierają opinie studentów pedagogiki kulturalno-oświatowej, animacji społeczno-kulturalnej oraz słuchaczy pomaturalnych studiów dla animatorów kultury na temat motywu wyboru kierunku studiów i zawodu, cech i umiejętności, jakimi powinien charakteryzować się animator kultury oraz uwagi co do sposobu kształcenia i wiedzy przydatnej pracownikowi kultury. Prace badawcze prowadzono wiosną 1996 roku; objęto nimi grupę 306 studentów, przyszłych animatorów kultury, w Uniwersytecie Jagiellońskim, Wyższej Szkole Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze i słuchaczy Pomaturalnych Studiów Animatorów Kultury i Bibliotekarzy w Ciechanowie i Wrocławiu.

Motywacja wyboru kierunku kształcenia

Wykonywany zawód często określa jakość życia jednostki zarówno w wymiarze materialnym, jak i psychospołecznym (możliwość samorealizacji, zajmowanie określonej pozycji w strukturze społeczeństwa). W momencie, gdy paleta zawodów związanych z kulturą wyraźnie traci na atrakcyjności w porównaniu z profesjami związanymi z biznesem czy polityką, rodzi się pytanie o motywację absolwentów szkół średnich do podejmowania studiów pedagogicznych o profilu kulturalno-oświatowym. Znajomość motywów przesądzających o wyborze tego kierunku studiów jest również istotna przy wprowadzaniu w systemie kształcenia animatorów kultury zmian programowych, które są niezbędne w zmieniającej się rzeczywistości.

Czynniki wpływające na wybór przez młodzież tego typu studiów obrazuje tabela 1.

Tabela przedstawia średnie wypowiedzi ukazujące na pięciostopniowej skali stopień wpływu danego czynnika na decyzję o podjęciu studiów (od 1 - bardzo duży wpływ danego czynnika do 5 - czynnik nieistotny). Największe znaczenie według gradacji badanych przez nas studentów mają czynniki związane z ich zainteresowaniami kulturalnymi: 1) chęć specjalizacji w określonej dziedzinie kultury symbolicznej, 2) własne zdolności i predyspozycje, 3) przynależność do stowarzyszeń, grup twórczych i organizacji społeczno-kulturalnych, 4) własna aktywność kulturalna.

Tabela 1

Motywy wyboru studiów o profilu
kulturalno-oświatowym

Czynnik wpływający na wybór zawodu	Średnia wartość wypowiedzi			
	UJ	WSP	SAKiB	Ogółem
Chęć specjalizacji w określonym kierunku kultury symbolicznej	2,11	2,51	2,55	2,42
Zdolności i predyspozycje do pracy w kulturze	2,82	2,91	2,67	2,77
Przynależność do stowarzyszeń i grup twórczych, organizacji społ.-kult.	2,55	3,03	3,07	2,91
Duża aktywność kulturalna	2,88	2,90	3,00	2,93
Warunki finansowe	3,00	2,67	2,74	2,95
Niemożność podjęcia studiów w innej uczelni, przypadek	3,00	3,00	3,04	3,01
Możliwość wykonywania wolnego zawodu	3,92	3,54	3,79	3,76
Możliwość uzyskania pracy po ukończeniu studiów	4,05	3,90	3,95	3,95
Znajomi	4,05	4,14	3,95	4,02
Rodzice	4,25	3,99	4,25	4,18

Analiza wariancji pokazała związek między typem uczelni a chęcią zdobywania specjalizacji związanej z kulturą ($\text{sig.} = 0,01$) oraz przynależnością do stowarzyszeń, grup twórczych i organizacji społeczno-kulturalnych ($\text{sig.} = 0,005$). Studenci UJ stanowią grupę, dla której motywacja związana z powyższymi czynnikami miała największe znaczenie. Studenci WSP i słuchacze SAK określają wpływ tych czynników jako średni.

Ponieważ zainteresowania i aktywność kulturalna studentów są podstawowym motywem do podjęcia studiów, chcielibyśmy je nieco szerzej przedstawić. Studenci udzielili nam odpowiedzi ilustrujących wybory konkretnych treści i form kulturowych będących wyrazem ich predylekcji.

Wypowiedzi studentów pogrupowano, tworząc trzy grupy według wskaźników zainteresowań kulturalnych. Pierwszy dotyczył zainteresowań realizowanych w układzie domowo-medialnym, drugi — zaspokajanych za pomocą instytucji kultury, trzeci odnosił się do niesformalizowanych zainteresowań kulturalnych koncentrujących się wokół działań hobbystycznych.

Wskaźnik domowo-medialny skonstruowano opierając się na kontaktach młodzieży akademickiej z lekturą, prasą, telewizją i radiem.

Lektura jest ulubionym sposobem spędzania czasu wolnego, za tą formą opowiada się 42,5% respondentów. Nawyk sięgania po książkę jest w pewnej mierze uwarunkowany wymaganiami stawianymi w toku studiów i zawsze był charakterystyczny dla tej grupy społecznej (E. Wnuk-Lipińska 1981, s. 101-121; J. Parafiniuk-Soińska 1986, s. 54-55; A. Przecławska 1976, s. 93). Studenci obecnie czytają nieco mniej niż ich poprzednicy (12-13 pozycji w ciągu roku), ale jeżeli skonfrontujemy czytelnictwo studentów z faktem, że 30%

Polaków w ogóle nie czyta, a według badań W. Muzyki kategoria „czytelnicy” (ze względu na zbyt niski odsetek czytających) nie zaistniała w analizach uczestnictwa kulturalnego młodzieży w roku 1993, zainteresowanie lekturą studentów pedagogiki kulturalno-oświatowej i animacji społeczno-kulturalnej możemy określić jako ponadprzeciętne (T. Koprowska 1992 s.186-187; W. Muzyka 1996, s. 122-123).

Prasa, tak jak książka, należy do mediów tradycyjnych. Regularne czytanie prasy jest jednym z warunków wstępnego kontaktu z kulturą. Czytelnictwo prasy, zwłaszcza tygodników społeczno-kulturalnych, zawsze było jednym z elementów studenckiego stylu życia, bogate są również tradycje dziennikarstwa studenckiego (A. Przeclawska 1976, s.156; E. Wnuk-Lipińska, 1981, s. 88-100). Lata osiemdziesiąte, ze względu na niske nakłady prasy, cenzurę treści i ogólny kryzys społeczny zapisały się załamaniem tej tendencji, zmniejszyła się liczba odbiorców prasy będącej w oficjalnym obiegu. Według badań J. Parafiniuk-Soińskiej (1986, s. 57) około połowy studentów nie czytało regularnie ani dzienników, ani tygodników.

Badani przez nas studenci wyróżnili się wysokim czytelnictwem czasopism hobbystycznych. Ponad 40% okazało się regularnymi czytelnikami czasopism tego rodzaju, najczęściej miesięczników bądź tygodników związanych ze sztuką lub kulturą, często dziedziną artystyczną, w której specjalizuje się student. Można zauważyć, iż studenci podlegają pewnym ogólnym prawidłowościom korzystania z medium prasowego — świadczy o tym przewaga lekkich pism ilustrowanych, ograniczenie czytelnictwa prasy codziennej.

Telewizja jest kolejnym środkiem, za którego pomocą studenci mogą realizować swe zainteresowania. Kontakt z telewizją nie jest cenioną przez młodzież formą spędzania wolnego czasu — w hierarchiach preferencji znajduje się na 9 miejscu. Nie odpowiada to realnemu udziałowi TV w życiu studentów: korzysta z niej każdego dnia 84,8% respondentów.

Musimy się pogodzić z faktem, że wiedza i kompetencje kulturalne nie stanowią w tej chwili już o czasie spędzonym z TV. Różnice mogą się ujawnić w preferencjach programowych. Badani przez nas studenci są przede wszystkim odbiorcami filmów, programów informacyjnych, programów o sztuce, audycji muzycznych. Wysoka oglądalność programów o sztuce i audycji muzycznych, nie tylko rozrywkowych, ale i prezentujących muzykę poważną, świadczy, iż TV jest dla nich nośnikiem treści poznawczo informacyjnych oraz trudniejszej, bardziej hermetycznej rozrywki.

Radio jest również odbierane przez młodzież akademicką masowo. Stanowi ono najprawdopodobniej tło do wykonywania innych czynności. Świadczy o tym niska pozycja w hierarchii ulubionych zajęć czasu wolnego (9 miejsce, tak jak TV) oraz częsty brak odpowiedzi na pytanie o ulubione audycje radiowe. W miejsce tytułów preferowanych programów studenci najczęściej podawali nazwę słuchanej przez siebie rozgłośni — Radio ZET, RMF FM, „Trójka”, bądź z ich wypowiedzi można było wnioskować, że radio

jest dla nich kanałem przekazu muzyki (słuchanie muzyki zajmuje 3 miejsce wśród ulubionych zajęć).

Interesujący jest fakt, że znaczna część odbiorców słucha rozgłośni lokalnych. Wiodącym motywem odbioru radia lokalnego (poza słuchaniem muzyki) jest chęć uzyskania informacji o imprezach kulturalnych i rozrywkowych, ważniejszych wydarzeniach w miejscu zamieszkania.

Drugim wskaźnikiem zainteresowań kulturalnych studentów jest ich udział w kulturze symbolicznej rozpowszechnianej przez wyspecjalizowane instytucje. Na wskaźnik ten będzie się składać uczęszczanie do kina, teatru, opery, operetki, muzeum, galerii, filharmonii i klubów.

Kino i sztuka filmowa jest dla badanych przez nas studentów najczęściej realizowanym hobby i zajmuje czwartą pozycję wśród zajęć czasu wolnego. Nie jest to zjawisko powszechne. Rozwój TV i wideo spowodował „udomowienie” kultury filmowej. Według badań Instytutu Kultury w latach dziewięćdziesiątych tylko około 20% ludności oglądało filmy w kinie, zaś 65% z wideokaset (F. Żuber, 1994 s. 23).

Młodzież akademicka jest częstym gościem w kinie. Średnia odpowiedzi na pytanie o częstotliwość kontaktu przybrała wartość 1,96 na czterostopniowym zakresie zmienności (od kontaktów raz na kwartał do co najmniej raz na tydzień). Możemy stwierdzić, że badani przez nas studenci częściej oglądają filmy w kinie niż ogół społeczeństwa. Czynią to jednak rzadziej niż poprzednicy z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych (E. Wnuk-Lipińska 1981, s. 140; A. Przecławska 1976).

Wielu badaczy uważa, że o poziomie kultury danego społeczeństwa świadczy przede wszystkim udział w kulturze artystycznej realizujący się za pośrednictwem wyspecjalizowanych instytucji. Tabela 2 przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o częstotliwość (w ciągu ostatnich trzech miesięcy) kontaktu z daną instytucją kultury oraz wyliczoną wartość średniej.

Tabela 2

Częstotliwość kontaktu z instytucjami kultury

Instytucja kultury	Częstotliwość kontaktu w ostatnich 3 miesiącach (w %)				Wartość średniej odp.
	Brak kontaktu	1 raz	2-3 razy	4 razy	
Teatr	48,2	31,9	15,0	5,0	1,76
Opera	90,2	8,8	1,0	0,0	1,11
Operetka	94,9	4,7	0,3	0,0	1,05
Koncerty estradowe	51,3	27,9	15,2	5,4	1,74
Koncerty muzyki poważnej	79,3	12,6	6,8	1,4	1,30
Galeria	28,8	27,2	31,6	12,0	2,26
Muzeum	38,8	24,7	20,7	15,7	2,31
Klub studencki	32,5	20,7	23,0	23,9	2,38

Jeżeli skonfrontujemy aktywność kulturalną studentów z tendencjami zachowań w tej sferze całego społeczeństwa, to porównanie wypadnie zdecy-

dowanie na korzyść młodzieży akademickiej. Jedynymi instytucjami, gdzie kontakty studentów plasują się poniżej średniej krajowej, są opera i operetka (M. Falkowska 1992, s. 163). W porównaniu do częstotliwości kontaktów z instytucjami kultury, jaką wykazywali studenci w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, nie ma generalnych zmian. Odnotować można pewne osłabienie zainteresowania profesjonalnym teatrem, co w dużym stopniu związane jest z komercjalizacją tej instytucji. Studenci byli zawsze odbiorcami pozycji awangardowych; teraz większość teatrów unika takiego repertuaru na rzecz pozycji bardziej bezpiecznych — klasyki obejmującej kanon szkolny i rozrywkowy. Częściej niż ich poprzednicy dzisiejsi studenci odwiedzają galerie i muzea. Zjawisko to wiązać można ze zmianą funkcji tych instytucji. Galerie często łączą swą działalność ekspozycyjno-handlową z kawiarnią, kameralnym występem estradowym. Muzea poza prezentowaniem sztuki podejmują szereg inicjatyw edukacyjnych.

Ostatnim wskaźnikiem jest niesformalizowane uczestnictwo w kulturze realizujące się w ramach zajęć hobbystycznych. Tradycyjne środowisko studenckie stanowiło jedyną grupę młodzieżową, gdzie zaangażowanie w twórczość amatorską przybierało spontaniczne i szerokie rozmiary (A. Przecławski 1976, s. 98).

Prowadzone przez nas badania wykazały, że hobby realizuje 66,3% respondentów. Jest to zjawisko charakterystyczne dla studentów pedagogiki. Podobne rezultaty uzyskała I. Parafiniuk-Soińska (1986, s. 62-63). W badaniach szczecińskich grupę najaktywniejszą stanowili studenci nauczania początkowego, zdający egzamin wstępny na studia w jednej z dziedzin kultury symbolicznej i kształtujący swe umiejętności artystyczne w czasie studiów. W przypadku przyszłych animatorów kultury zachowania takie mogą być jeszcze bardziej uzasadnione. W programie kształcenia jest znacznie więcej zajęć z zakresu sztuki i kultury symbolicznej, a część z nich ma charakter praktyczny. Wspomaganie przez dydaktykę nie przynosiłoby tak dobrych rezultatów, gdyby sami studenci nie przejawiali zainteresowań kulturalnych. Świadczą o tym najczęściej wskazywane przez młodzież akademicką hobby: kino, teatr, taniec, fotografia, kabaret, muzyka, sztuki plastyczne (jedynie sport spoza tego kręgu zainteresowań).

Wskaźnik zainteresowań realizowanych przez studentów w kontaktach domowo-medialnych przybrał średnią wartość 1,83, gdy teoretyczny punkt środkowy wynosił 1,72. Generalny wskaźnik zainteresowań realizowanych w instytucjonalnym układzie kultury wyniósł 1,75. Jest on znacznie niższy od wskaźnika zainteresowań medialnych, ponieważ przy badaniu mediów częstotliwość kontaktów mierzyliśmy rozpoczynając od sporadycznego odbioru, w przypadku instytucji artystycznych punktem wyjścia był brak kontaktu.

Najwyższą wartość osiągnął wskaźnik zainteresowań kulturalnych niesformalizowanych, czyli hobbystycznych. Wynosi on 2,66 (średnia wypowiedzi na trzystopniowej skali, od sporadycznych kontaktów do częstotliwości

2 razy w tygodniu i powyżej). Analiza wariancji wykazała silny związek między uczestnictwem kulturalnym a typem uczelni, co związałybyśmy raczej z typem środowiska miejskiego, w którym znajduje się uczelnia. Jest on wprost proporcjonalny do wielkości miasta, a co za tym idzie, do infrastruktury kulturalnej i lepiej rozwiniętej sieci mediów lokalnych. W przypadku korzystania z mediów $\text{sig.} = 0,0000$, jeżeli chodzi o aktywność kulturalną $\text{sig.} = 0,0000$. W przypadku zainteresowań hobbystycznych analiza wariancji wykazuje odwrotne zależności ($\text{sig.} = 0,006$); to młodzież z mniejszych miast częściej rozwija swe zainteresowania związane z twórczością amatorską bądź innym hobby.

Ponieważ studenci UJ są grupą, w której wskaźniki zainteresowań kulturalnych mają najwyższe wartości, oni częściej motywują nimi swój wybór kierunku studiów. Studenci zielonogórskiej WSP częściej niż studenci UJ biorą pod uwagę pragmatyczne aspekty związane z wyborem zawodu animatora kultury, ważny jest dla nich czynnik materialny, uzyskiwanie wysokich dochodów. Oczekiwania wysokich zarobków są związane z objęciem kultury w latach dziewięćdziesiątych prawami ekonomiki rynkowej. W pierwszej fazie co prawda ulegały likwidacji instytucje kultury z komercyjnego punktu widzenia „nierentowne”; ograniczało to rynek pracy, ale w momencie podejmowania przez badanych decyzji o studiach niektóre z grup pracowników kultury (artyści, twórcy, przedstawiciele show-biznesu, właściciele prywatnych instytucji kultury — klubów, szkół, pracownicy mediów) zaliczane były do dobrze sytuowanych, odnoszących sukces finansowy. Ciężenie ku zachodnim strukturom ekonomicznym rodzi nadzieję, że również w Polsce sfera rozrywki i usług kulturalnych będzie dobrze opłacana.

Przy podejmowaniu decyzji o kierunku kształcenia nieczęsto brana była pod rozwagę specyfika zawodu animatora kultury bądź możliwość uzyskania pracy po studiach. Wydaje się, że słaby wpływ powyższych czynników na motywację studentów w znacznym stopniu można wiązać z małą stabilnością rynku pracy związanego z kulturą, ze zmianami w obrębie instytucji kultury, a co za tym idzie, również w statusie społeczno-zawodowym animatora kultury.

Instytucje kultury dostosowując się do wymogów rynku znacznie zredukowały etaty; redukcją objęto do 60% pracowników merytorycznych, 80% pracowników technicznych i 50% administracyjnych (badania własne). W okresie transformacji widoczne jest dążenie części pracowników do przekwalifikowania się i przejścia na inne stanowiska pracy w ramach restrukturyzowanej instytucji, bądź do podejmowania pracy w oświacie lub założenia prywatnej firmy. Niewielu jest bezrobotnych pracowników kultury, jednak status wielu z nich się pogorszył. Można odnotować koncentrację działań animatorów, związanych z rozszerzeniem się zakresu ich obowiązków zawodowych. Obecnie wielu pracowników omawianych instytucji łączy czynności merytoryczne z organizacyjnymi, obsługowymi i administracyjnymi. Poza tym zatrudnianie kadry w kulturze przybiera różne formy, np. czasowe umowy o pracę, zatrudnianie w niepełnym wymiarze czasu, umowa o dzieło.

Dominują jednak pracownicy zatrudniani na umowę-zlecenie, co jest rozwiązaniem satysfakcjonującym pracodawcę (nie płaci składki ubezpieczeniowej), lecz pozbawiającym pracownika podstawowych świadczeń.

W działaniach programowych i koncepcyjnych pracowników kultury widać chęć trafienia w gust odbiorców kultury, chęć pozyskania stałych uczestników zespołów, grup twórczych. Coraz częstsze są inicjatywy animatorów służące realizacji imprez poza miejscem pracy, tj. w domu uczestnika, w prywatnych firmach, w zakładach pracy, a więc świadczenie pewnej usługi. Również stabilizację w zawodzie częściej uzyskują pracownicy specjalizujący się w określonej dziedzinie kultury, którzy potrafią świadczyć konkretne usługi (np. w zakresie tańca, fotografii i filmu). Nową modną dziedziną specjalizacji zawodowej staje się arteterapia (badania własne).

Sygnalem, że wiedza o tych problemach nie jest zupełnie obca badanym przez nas studentom, jest ich obecna ocena prestiżu zawodu. W poczuciu badanych przez nas osób prestiż i popularność zawodu są niskie; zajął on ostatnie miejsce na skali dziesięciu analizowanych zawodów. Podobne rezultaty uzyskali również inni badacze tego problemu (E. Bobrowska 1995; J. Saran 1992, s. 247-248). Dodajmy, że młodzież akademicka najbardziej ceni takie zawody, jak lekarz, profesor uniwersytetu, prywatny przedsiębiorca, makler giełdowy.

Niepokojący jest znaczny odsetek odpowiedzi wskazujących, że wybór nastąpił w wyniku niepowodzenia na innej uczelni bądź wręcz w wyniku przypadku. Dane określają stopień wpływu tego czynnika jako średni u wszystkich badanych studentów (średnia wartość odpowiedzi - 3,01).

W zasadzie powinniśmy traktować to zjawisko jako niekorzystne dla kształcenia animatorów kultury, jednak praktyka zielonogórskiej WSP wskazuje, że bardzo często naszymi studentami zostają młodzi ludzie uprzednio starający się o indeks uczelni artystycznych. W trakcie studiów stanowią oni pewną awangardę, inicjują szereg wydarzeń artystycznych, zakładają grupy twórcze.

Najniższe miejsce wśród motywów wyboru kierunku studiów zajmuje wpływ znajomych i rodziców. Niewielki wpływ rodziców na podejmowanie przez ich dzieci kluczowych decyzji życiowych jest wyrazem różnic międzypokoleniowych, niechęci młodego pokolenia do powielania drogi zawodowej rodziców z jednej strony. Z drugiej strony jest to objaw bezradności pokolenia rodziców, nie mogących tej drogi wytyczyć w sposób dostosowany do wymogów ciągle zmieniającego się świata (E. Hajduk 1996).

Charakteryzując grupę studentów zielonogórskiej WSP należy zauważyć, że w tej grupie chęć uzyskiwania wysokich dochodów była na II miejscu wśród motywów wyboru (5 ranga dla badanego ogółu studentów). Wyprzedza ten motyw chęć specjalizacji w określonej dziedzinie kultury symbolicznej, przy dużej aktywności kulturalnej (3 miejsce) oraz zdolnościach i predyspozycjach do zawodu (4 miejsce wśród motywów wyboru). Możemy więc uznać, że

grupę studentów WSP cechuje pewien pragmatyzm życiowy łączący chęć zdobycia dobrej pozycji materialnej z chęcią zdobycia kompetencji zawodowych.

Plany zawodowe

Decyzja o podjęciu studiów nie zawsze jest równoznaczna z planami zawodowymi zgodnymi z kierunkiem kształcenia. Ponad połowa respondentów (57,8%) chciałaby podjąć pracę w kulturze, lecz z reguły warunkuje swą decyzję dobrą płacą i satysfakcją z wykonywanego zawodu. Jeżeli warunki pracy nie będą atrakcyjne, to zdecyduje się na nią o wiele mniej osób. Analiza wariancji wykazała ścisły związek pomiędzy typem uczelni a wyborem przyszłej pracy (sig. = 0,00). Grupą, która najczęściej decyduje się na pracę w kulturze, są słuchacze SAK. Studenci WSP zajmują środkową pozycję, najmniejszą grupę stanowi młodzież kształcąca się na pedagogice kulturalno-oświatowej w UJ. Dane dotyczące gotowości do podjęcia pracy mimo złych warunków rozkładają się podobnie. Ilustruje to tabela 3.

Tabela 3

Plany zawodowe

Planowana praca	UJ		WSP		SAKiB		Ogółem	
	%	N	%	N	%	N	%	N
W kulturze, bez względu na warunki	12,6	11	26,7	20	36,0	50	26,9	81
W kulturze, przy dogodnych warunkach	44,8	39	33,3	25	20,9	29	30,9	93
Poza kulturą	21,4	21	21,3	16	15,1	21	19,3	58
Brak zdania	18,4	16	18,7	14	28,1	39	22,9	69
Ogółem	100,0	87	100,0	75	100,0	139	100,0	301

Zamiar podjęcia pracy w kulturze nie jest jednoznaczny z wyborem zawodu animatora kultury. Tabela 4 przedstawia wypowiedzi studentów na temat kategorii pracowników kultury, do których chcieliby się zaliczać w przyszłości, gdyby podjęli pracę zgodną z kierunkiem kształcenia.

Tabela 4

Plany zawodowe

Kategorie pracowników kultury	UJ		WSP		SAKiB		Ogółem	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Twórcy	21,2	18	40,0	30	23,5	32	27,0	80
Animatorzy	24,7	21	22,7	17	26,5	36	25,0	74
Menedżerowie	21,2	18	12,0	9	2,9	4	10,5	31
Terapeuci-pedagodzy	17,7	15	13,4	10	30,9	42	22,6	67
Politycy kulturalni	12,9	11	6,7	5	10,3	14	10,1	30
Inne	2,4	2	5,3	4	5,9	8	4,7	14
Ogółem	100,0	85	100,0	95	100,0	136	100,0	296

Dane z tabeli 4 pokazują, że najbardziej znacząca grupa badanych chciałaby w przyszłości zaliczać się do twórców kultury. Na takim rozkładzie danych zaważyły przede wszystkim odpowiedzi młodzieży z zielonogórskiej WSP, gdzie 40% badanych nie ukrywa swych twórczych zamierzeń. Na klimat sprzyjający marzeniom o artystycznej karierze w Zielonej Górze złożyły się sukcesy grup twórczych czy indywidualnych osób związanych z uczelnią. Wzorotwórczą rolę należy przypisać przede wszystkim grupom i osobom prowadzącym działalność estradową, gdyż ta ostatnia jest propagowana szeroko przez media (np. kabarety „Potem”, „Jurki”, „Ciach”, zespół muzyczny „Raz, Dwa, Trzy”, śpiewająca poezję Dagmara Persowska-Korona).

Na drugim miejscu uplasował się animator kultury pojmowany przez wybierającą tę kategorię pracowników kultury młodzież jako działacz w środowisku lokalnym bądź pracownik wielofunkcyjnych instytucji kultury. Trzecią pozycję zajmuje terapeuta. Tu największe znaczenie miały wybory przygotowujących się do prowadzenia arteterapii słuchaczy Studiów Animatorów Kultury i Bibliotekarskich. Kolejną grupę stanowią menedżerowie. Ta kategoria najbliższa jest studentom UJ, co łączylibyśmy w pewnym stopniu z miejscem studiowania. Kraków jako wielki ośrodek kultury daje w tym względzie szerokie możliwości. Zainteresowanie menedżerstwem jest chyba najslabiej popierane w toku kształcenia (mała ilość zajęć z marketingu, zarządzania i administracji), mocniej jest to wymuszone zmianami gospodarczymi.

Młodzież, która nie chciała się zdecydować na pracę w proponowanych przez nas zawodach, najczęściej wskazywała na zatrudnienie w oświacie bądź mediach. Szkoła i inne placówki oświatowe zawsze wchłaniały część absolwentów pedagogiki kulturalno-oświatowej. Niektóre koncepcje kształcenia kadr kulturalno-oświatowych oparte są na bardzo szerokim programie pedagogicznym (np. Uniwersytet Jagielloński czy Warszawski). Rozwijające się media potrzebują wielu pracowników, których nie są w stanie zagwarantować kierunki dziennikarskie; z tej oferty (najczęściej po studentach filologii) korzystają więc studenci pedagogiki kulturalno-oświatowej i animacji społeczno-kulturalnej. Tę specjalizację naszym zdaniem wspiera koncepcja instrumentalna, rozwijająca u studentów konkretne umiejętności (np. kultura żywego słowa i teatr; operowanie sprzętem audiowizualnym).

Z przytoczonych przez nas analiz wynika, iż znaczna część młodzieży decyduje się na pracę zgodną z wykształceniem, lecz nie zawsze jest to zawód animatora kultury w wąskim pojęciu tego słowa.

Model animatora kultury

Badanym przez nas studentom animator kultury najczęściej kojarzy się z instruktorem, pracownikiem wielofunkcyjnej placówki kultury bądź z działaczem w lokalnej społeczności.

Złożoność zjawiska animacji kulturalnej wywołuje następstwa dotyczące osoby animatora. J. Żebrowski (1987) stwierdza, że animator staje się nauczycielem na różnych poziomach, dlatego zwraca uwagę na potrzebę łączenia aktywności kulturalnej z systemem edukacji permanentnej. Dalej nazywa animatorów „misjonarzami kultury”, przypisując im nie tylko rolę głównych organizatorów uczestnictwa, ale także doradców „wolnoczasowych”. Zdaniem L. Dyczewskiego (1993, s. 209) „animator kultury to ten, kto dopełnia wiedzę, doświadczenie życiowe oraz przeżycia ludzi, rozbudza ich zainteresowania, ukazuje nowe ideały i wzory życia, prowadzi dialog nad możliwościami i sposobami rozsądnego zaspokajania ujawnionych i jeszcze ukrytych potrzeb kulturalnych”. Obaj autorzy prezentują pewien zestaw cech i umiejętności, którymi powinien wyróżniać się pracownik kultury. J. Żebrowski uważa, że animator kultury przede wszystkim powinien posiadać predyspozycje psychiczne oraz wiedzę psychologiczno-pedagogiczną ułatwiającą mu kontakt z odbiorcami. Ponadto powinien być zaangażowany w pracę, pomysłowy, aktywny, konsekwentny, pełen inicjatyw, oddziaływać własnym przykładem oraz być otwarty na permanentne kształcenie (tamże, s. 94-95). Na nieco inne cechy i umiejętności zwraca uwagę L. Dyczewski (1993, s. 210-212). Według niego animator kultury powinna charakteryzować odpowiedzialność, odporność psychiczna i fizyczna, serdeczność, życzliwość, poczucie humoru, inteligencja, urok osobisty. Umiejętności, jakimi powinien wykazać się animator, to dynamika działania i sprawna organizacja, umiejętność przekazywania wiedzy, kreatywność i innowacyjność, umiejętność szybkiego podejmowania decyzji, a także uznawana przez J. Żebrowskiego za pierwszoplanową predyspozycję łatwość nawiązywania kontaktów.

Interpretując (dla potrzeb badawczych) animatora jako pracownika strefy kultury działającego w różnych specjalnościach (pedagog, terapeuta, organizator życia kulturalnego, impresario, menedżer, instruktor wybranej dziedziny kultury symbolicznej), poprosiliśmy badaną młodzież o odpowiedź na pytanie, jakie cechy i umiejętności powinien posiadać animator kultury? Wyniki ilustruje tabela 5.

Tabela 5 przedstawia średnie wartości odpowiedzi określające znaczenie danej cechy lub umiejętności animatora kultury na pięciostopniowej skali (od 1 - bardzo istotna do 5 - nie mająca znaczenia). Na podstawie tych danych można wnioskować, że najbardziej pożądaną u specjalisty czasu wolnego cechy (umiejętności) to: aktywność kulturalna, odpowiedzialność, profesjonalizm, wyobraźnia, innowacyjność, łatwość nawiązywania kontaktów, predyspozycje edukacyjne.

Cechy i umiejętności animatora kultury

Cechy i umiejętności animatora kultury	Średnia wypowiedzi				
	Ogółem	UJ	WSP	SAKiB	Signif.
Aktywność kulturalna	1,10	1,01	1,11	1,09	-
Profesjonalizm	1,22	1,26	1,27	1,14	-
Odpowiedzialność	1,23	1,22	1,19	1,25	-
Innowacyjność, wyobraźnia	1,29	1,27	1,36	1,26	-
Łatwość nawiązywania kontaktów	1,30	1,20	1,44	1,26	0,050
Aktywność edukacyjna	1,3	1,36	1,41	1,16	0,01
Pracowitość	1,46	1,43	1,55	1,40	-
Inteligencja	1,48	1,45	1,53	1,47	-
Umiejętność oceny ludzi i sytuacji	1,49	1,51	1,57	1,40	-
Konsekwencja, dążenie do celu, sukcesu	1,49	1,26	1,69	1,52	0,003
Rozległe zainteresowania	1,71	1,74	1,97	1,43	0,000
Systematyczność	1,73	1,59	1,97	1,63	0,03
Niezależność, samodzielność	1,76	1,75	1,81	1,71	-
Umiejętność planowania pracy	1,93	1,97	2,03	1,8	-
Aktywność społeczna	1,99	1,78	2,39	1,81	0,001
Wierność zasadom moralnym i etycznym	2,16	1,94	2,52	2,08	0,01

Badani studenci zwracają uwagę na te cechy i umiejętności, które są związane z zasobami indywidualnymi jednostki. Bardzo wysoką pozycję w wyborach młodzieży zajął profesjonalizm. Z jednej strony jest on nieodłącznie związany z aktywnością własną jednostki — trudem włożonym w zdobycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych, z drugiej strony niektóre modele edukacji animatorów w dużym stopniu realizują kształcenie specjalisty określonej dziedziny kultury symbolicznej.

Na uwagę zasługuje fakt, że aktywność kulturalna, która, jak przypominamy, motywowała do podjęcia studiów, uznawana jest za najbardziej istotną cechę animatora kultury. Duża aktywność i kompetencje kulturalne danego specjalisty mogą przyciągać potencjalnych uczestników, co jest ważne w sytuacji, kiedy działalność kulturalna traktowana jest jak forma usług rynkowych. Odwołując się raz jeszcze do wcześniejszych analiz możemy przypuszczać, że aktywność kulturalna — jeżeli będzie odpowiadać wykonywanej pracy zawodowej — pozwoli ją traktować jak hobby, co niewątpliwie przyczyniać się będzie do samorealizacji w zawodzie (W. Opaschowski 1996; R. Popp, 1995). Wydaje się to tym bardziej godne uwagi, że cytowane przez nas poprzednio wzory osobowe animatora kultury nie zawierały owej cechy.

Predyspozycją, co do której zgodni są L. Dyczewski i J. Żebrowski, a która jest w wysokim stopniu akceptowana przez badaną młodzież, jest łatwość nawiązywania kontaktów z otoczeniem, będąca niewątpliwie podstawą dobrej komunikacji z uczestnikami życia kulturalnego.

Z modelem animatora zaproponowanym przez L. Dyczewskiego korespondują takie cechy, które mogłyby charakteryzować twórczego pracownika

również w innej sferze aktywności zawodowej. Wiele cech i umiejętności, które według badanych studentów są pożądane u specjalisty czasu wolnego, zbliżone jest to do cech osobowości nowoczesnej opisywanej przez R. Dahrendorfa. Nastawienie na sukces, profesjonalizm, pracowitość, inwencja, docenianie znaczenia kontaktów międzyludzkich oraz umiejętności uczenia się, zdobywania wiedzy, nabywania nowych umiejętności wskazuje, że przyszli animatorzy kultury dobrze będą się wpisywać w modernizujące się społeczeństwa. Niepokoić natomiast może fakt, iż najniższe pozycje w gradacji poczynionej przez badanych studentów uzyskała aktywność społeczna oraz przestrzeganie zasad moralnych i etycznych. To również wiązałibyśmy z procesami modernizacji. Zmiany spowodowały, że znaczna część społeczeństwa, w tym również młodzież, jest zorientowana na indywidualizm oraz interes własny jednostki (M. Ziółkowski 1990). Być może aktywność społeczna ma niedobre czysto słowne konotacje, kojarzy się nazewnictwem z minionej epoki — z „pracą”, „czynem społecznym”, które często bywały aktami wymuszonymi. Ale słaba akceptacja tej cechy (np. u studentów zielonogórskiej WSP średnia odpowiedzi - 2,39) może być barierą w pracy animatorów, których jednym z zadań powinno być aktywizowanie społeczności lokalnej. Deprecjonowanie znaczenia takiej cechy, jak wierność zasadom moralno-etycznym, w sposób bezpośredni można wiązać z procesami przemian, które powodują pewną labilność norm i zasad.

Cechy i umiejętności animatora kultury w opiniach badanych studentów można podzielić na dwie grupy. W pierwszej znajdują się te, które są charakterystyczne przede wszystkim dla pracownika kultury: aktywność kulturalna, innowacyjność, posiadanie wyobraźni, łatwość nawiązywania kontaktów, rozległe zainteresowania. W drugiej grupie są takie cechy, które mogą określać każdego dobrego pracownika: profesjonalizm, odpowiedzialność, pracowitość, systematyczność, umiejętność planowania pracy, inteligencja.

Analiza wariancji pokazała w kilku przypadkach związek między oceną przydatności pewnych cech lub umiejętności w sylwetce zawodowej animatora kultury a typem uczelni. Dzieje się tak za przyczyną pewnych prawidłowości; otóż najczęściej słuchacze Pomaturalnych Studiów Animatorów Kultury i Bibliotekarzy uznawali większość cech za niezbędne, istotne dla animatora, natomiast studenci WSP w Zielonej Górze zachowywali znacznie większą wstrzeźliwość.

Wiedza przydatna pracownikom kultury

Nasze analizy kończy cykl pytań dotyczących kształcenia pracowników kultury. Zapytaliśmy badaną przez nas młodzież studencką, czy ponownie zdecydowałaby się na wybór tego kierunku kształcenia w tej samej uczelni. Odpowiedzi ilustruje tabela 6.

Możliwość ponownego wyboru uczelni i kierunku studiów

Ponowny wybór	UJ		WSP		SAKiB		Ogółem	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Tak	25,0	21	47,1	33	50,0	67	42,0	121
Nie	56,0	47	35,7	25	35,8	48	41,7	120
Brak zdania	19,0	16	17,1	12	14,2	19	16,3	47
Ogółem	100,0	84	100,0	70	100,0	134	100,0	288

Ogólne dane wskazują, że prawie taki sam odsetek badanych zdecydowałby się na ponowny wybór tej samej szkoły, jak i ten, który by tego nie uczynił. Występują jednakże znaczne różnice w poglądach między uczelniami. Tylko 25% studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego wybrałoby ponownie tę samą drogę edukacji, podczas gdy żacy zielonogórcy i słuchacze Pomaturalnych Studiów Animatorów Kultury i Bibliotekarzy decydowali się na to prawie w połowie (sig.= 0,03).

Wyobrażenia o studiach (a właściwie o programie kształcenia) tylko w niewielkim stopniu potwierdzają się w czasie studiowania. Średnia odpowiedzi dla całej badanej grupy (na pięciostopniowej skali od 1 — w bardzo dużym stopniu do 5 — w bardzo małym stopniu) przybrała wartość 3,15, co oznacza, że wyobrażenia o przygotowaniu do zawodu animatora kultury nie potwierdzają się nawet w połowie. Analiza wariancji wykazała pewne zróżnicowanie ze względu na typ uczelni (sig.= 0,000). W najmniejszym stopniu wyobrażenia o studiach odpowiadały rzeczywistości u młodzieży studiującej w Krakowie (średnia wartość odpowiedzi 3,64). Zielonogórcy studenci zajmują środkową pozycję (średnia wartość odpowiedzi 3,30). W przypadku słuchaczy studiów pomaturalnych potwierdzają się one w połowie (średnia wartość odpowiedzi - 2,52). Większość badanych sugerowała, że w systemie kształcenia najbardziej brakuje praktyk w instytucjach kultury oraz zajęć również w sposób praktyczny przygotowujących do zawodu animatora.

Na koniec respondenci przedstawili nam swe opinie o wiedzy, w jaką powinien być wyposażony animator kultury (tab. 8). Nie daje to oczywiście podstaw do osądu sposobu kształcenia w poszczególnych uczelniach, bowiem przyczyny mogą być różne. Ponieważ interesował nas przede wszystkim stosunek studentów do problemu edukacji animatora, spytaliśmy o to, jak wyobrażali sobie przygotowanie do zawodu animatora przed rozpoczęciem studiów. Wykaz przedmiotów, które najczęściej wymieniali studenci, zamieszczony jest w tabeli 7.

Tabela 7

Wyobrażenia dotyczące studiów

Przedmioty, których oczekiwali studenci przed rozpoczęciem nauki	UJ		WSP		SAKiB		Ogółem	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Zajęcia praktyczne	75,3	58	71,4	50	52,4	55	64,7	163
Marketing i zarządzanie kulturą	7,8	6	20,0	14	30,5	32	20,6	52
Teoria kultury i sztuki	14,3	11	8,6	6	16,2	17	13,6	34
Metodyka upowszechniania kultury	2,6	2					0,8	2
Pedagogika					1,0	1	0,4	1
Ogółem	100,0	77	100,0	70	100,0	105	100,0	252

Jak wskazują dane w tabeli 7, zdecydowana większość studentów uważa, że przygotowanie do zawodu animatora będzie miało charakter praktyczny. Bardziej przygotowania praktycznego oczekiwali studenci uczelni wyższych (UJ-75,3%, WSP-74,4%) niż słuchacze studiów pomaturalnych (54,2%). Ponadto badani liczyli na zajęcia z marketingu i zarządzania kulturą oraz na wiedzę z zakresu teorii kultury i sztuki.

Tabela 8

Wiedza, którą powinien posiadać animator kultury

Dziedzina wiedzy	Średnia wartość odpowiedzi			
	Ogółem	UJ	WSP	SAKiB
Teoria kultury i sztuki	4,45	4,45	4,46	4,43
Wiedza wspomagająca zainteresowania	4,24	3,39	4,52	4,24
Psychologia	4,18	4,28	4,17	4,09
Języki obce	4,03	3,92	4,14	4,04
Pedagogika	3,91	3,87	3,83	4,04
Socjologia	3,85	4,06	3,70	3,80
Informatyka	3,84	3,83	3,74	3,86
Organizacja i zarządzanie kulturą	3,55	3,65	3,65	3,36
Marketing i reklama	3,45	3,52	3,64	3,18
Mass media	3,10	3,15	3,24	2,91

Tabela 8 przedstawia średnią wartość odpowiedzi, określającą przydatność danej gałęzi wiedzy w pracy animatora na pięciostopniowej skali (od 5 - bardzo przydatna, do 1 - nieistotna). Z analizy tabeli wynika, że za najistotniejszą wiedzę badani uznają teorię kultury i sztuki oraz wiedzę wspomagającą zainteresowania, czyli, jak już wcześniej wspomnieliśmy, związaną ze specjalnościami artystycznymi.

Z badań J. Żebrowskiego prowadzonych pod koniec lat osiemdziesiątych wynika, że i wtedy studenci stacjonarni uważali, że najistotniejsza jest wiedza o sztuce i kulturze, natomiast rozwijanie zainteresowań stawiali niżej niż badani przez nas respondenci (na 5 miejscu). Podobnie jak w badaniach J. Żebrowskiego, badana przez nas młodzież akademicka ceni sobie wypo-

sażenie intelektualne: wiedzę z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii (J. Żebrowski 1987, s. 94). Użyteczność tych dziedzin nauki jest niewątpliwa, ponieważ one wyjaśniają zachowania ludzi w czasie wolnym, stanowią więc bazę do organizowania przez specjalistów sytuacji społeczno-kulturalnych sprzyjających realizacji najważniejszych potrzeb uczestników życia kulturalnego. Trzecim rodzajem wiedzy, w jaką powinien być wyposażony współczesny animator kultury, jest znajomość języków obcych, obsługa komputera, wiedza o organizacji, zarządzaniu, marketingu, reklamie, wiedza na temat nowych technologii związanych z czasem wolnym. Jest to więc wiedza potrzebna w zmieniających się warunkach życia w gospodarce rynkowej, w okresie rozwoju nowych technologii, otwierania się granic. Widać zatem, że zmiany modernizacyjne odciskają swe piętno na opiniach młodzieży dotyczących wiedzy i potrzebnych kwalifikacji w danej grupie zawodowej. Określając przydatność wyżej wymienionych rodzajów wiedzy studenci byli zgodni; nie wystąpiły znaczące różnice między badanymi grupami.

W konkluzji możemy sformułować kilka uwag w związku z omawianymi w artykule kwestiami.

1) Głównym czynnikiem motywującym młodzież do podejmowania kształcenia na kierunkach pedagogika kulturalno-oświatowa oraz animacja społeczno-kulturalna są silnie rozbudzone zainteresowania kulturalne oraz własna aktywność kulturalna. Ma to konsekwencje zarówno dla konstruowania modelu edukacji, jak i wzoru — prototypu cech niezbędnych dla specjalisty czasu wolnego.

2) Młodzież zdaje sobie sprawę z wymogów gospodarki rynkowej i w związku z tym często chce pracy w kulturze uzależnia od warunków finansowych, orientując się na te kategorie pracowników kultury, którzy prócz satysfakcji z wykonanej pracy mogą liczyć na dochody.

3) Badani przez nas studenci nakreślili model — prototyp cech pożądanых u animatora kultury bazujący na profesjonalizmie. Model ma pewne cechy styczne z proponowanymi uprzednio wzorami pracownika kultury, bliski jest też zaproponowanej przez R. Dahrendorfa (1990) osobowości zmodernizowanej, co może świadczyć o jego nowoczesności.

4) Badana przez nas zbiorowość w modelu wiedzy animatora kulturalnego wyróżnia szczególną konieczność zdobywania wiedzy praktycznej z zakresu danej specjalizacji zawodowej, którą powinny wspomagać w szerszym zakresie niż do tej pory realizowane w uczelniach praktyki zawodowe. Badani podnoszą konieczność rozszerzenia zakresu i wprowadzenie nowych treści z dziedziny zarządzania, marketingu, reklamy, informatyki, wiedzy o mass mediach.

Powyższe uwagi sprzyjają konstatacji, iż oczekiwanym przez przyszłych animatorów kultury zmianom w zakresie kształcenia powinno towarzyszyć łączenie koncepcji pedagogicznej z instrumentalną (z rozbudowaną specjalizacją i praktyką zawodową).

LITERATURA

- BOBROWSKA E., Przemiany modelowe domu kultury jako instytucji społecznej, [w:] Wartości — Społeczeństwo — Wychowanie, red. F. Adamski, Studia z pedagogiki społecznej, Kraków 1995.
- CHELMIŃSKA M., Warunki rozwoju kultury na szczeblu lokalnym. Europejskie modele rozwiązań systemowych a sytuacja w Polsce, Warszawa 1993.
- DAHRENDORF R., Reflektions on the Revolution in Europe, London 1990.
- DYCEWSKI L., Kultura polska w okresie przemian, Lublin 1993.
- FALKOWSKA M., Zarys zmian w życiu kulturalnym Polaków, [w:] Barometr kultury, red. M. Grabowska, Warszawa 1992.
- HAJDUK E., Wzory przebiegu życia, Zielona Góra 1996.
- KOPROWSKA T., Rola telewizji w społecznym obiegu literatury, [w:] Barometr kultury, red. M. Grabowska, Warszawa 1992.
- MUZYKA W., Przemiany uczestnictwa młodzieży w kulturze w latach 1978-1993, Olsztyn 1996.
- OPASCHOWSKI H. W., Pädagogik der freien Lebenszeit, Opladen 1996.
- PARAFINIUK-SOIŃSKA J., Studenci a kultura, Warszawa-Poznań 1986.
- POPP R., Qualifizierung für Freizeitpädagogik und soziokulturelle Animation, Salzburg-Wien 1995.
- PRZECLAWSKA A., Zróżnicowanie kulturalne młodzieży a problemy wychowania, Warszawa 1976.
- SARAN J., Funkcjonowanie absolwentów pedagogiki kulturalno-oświatowej na stanowiskach pracy, [w:] Problemy oświaty i kultury dorosłych, red. L. Adamczuk, L. Adamowska, Lublin 1992.
- WNUK-LIPIŃSKA E., Uczestnictwo studentów w kulturze, Warszawa 1981.
- ZIÓLKOWSKI M., Orientacje indywidualne a system społeczny, [w:] Orientacje społeczne jako element mentalności, red. J. Reykowski, K. Skarżyńska, M. Ziółkowski, Poznań 1990.
- ŻEBROWSKI J., Zawód i osobowość animatorów kultury, Gdańsk 1987.
- ŻUBER F., Kultura w okresie transformacji ustrojowej w Polsce. Kierunki zmian, szanse i zagrożenia, Warszawa 1994.

Jolanta Kostecka

Ryszard Kostecki

**BILDUNGSMODELLE FÜR KULTURVERANSTALTER
IN DEN MEINUNGEN DER STUDENTEN**
Zusammenfassung

Im Vorwort stellen die Autoren realisierte Konzeptionen der Bildung von Kulturveranstaltern in Polen und in manchen europäischen Ländern dar. Sie charakterisieren einzelne Typen des Kulturveranstalters. Den Hauptteil des Artikels bildet die Darstellung der Ergebnisse von durchgeführten Untersuchungen, die 306 Studenten von zwei Hochschulen und zwei zweijährigen Fachstudien umfaßten. Die Untersuchungen bezogen sich auf die Studienwahl, die eigene kulturelle Aktivität der Studenten, Bemerkungen über den Bildungsprozeß und das für einen Kulturarbeiter nützliche Wissen. Entscheidend waren bei der Berufswahl als Kulturveranstalter vor allem: Wunsch nach der Spezialisierung auf einem bestimmten Gebiet der symbolischen Kultur, persönliche Begabung und Fähigkeiten, die Zugehörigkeit zu einer

Künstlergruppe bzw. zu einem Kulturverein und eigene kulturelle Aktivität. Ihre eigene Beteiligung an einem Bereich der Kultur realisieren die Studenten durch Hobbys, die mit ihrem Interesse verbunden sind; z.B. sie nehmen an den Studentenveranstaltungen teil, besuchen Galerien, Ausstellungen und Museen, gehen in Estradenkonzerte oder ins Theater, benutzen Massenmedien. Wenige von den Befragten (unter 10%) nehmen das Oper- und Operettenangebot in Anspruch. Die Berufspläne von fast 60% Befragten hängen mit der Arbeit auf einem Kulturgebiet zusammen, sofern sie mit einem guten Einkommen verbunden wäre. 40% der Befragten definieren ihre künftige Rolle durch die Bezeichnung „Schöpfer“, 22% bezeichnen sich als „Kulturveranstalter - Aktivist“ und ungefähr 12% als Manager oder Pädagoge - Therapeut. Als besonders erwünschte Eigenschaften des Kulturveranstalters nennen die Studenten u.a. eigene kulturelle Aktivität, Verantwortlichkeit, Professionalismus, Vorstellungs- und Innovationskraft sowie auch Kenntnisse im Bereich: Verwaltung, Marketing, Werbung, Informatik und Massenmedien.